

MALUJEME VOSKEM

enkaustickou
žehličkou

Marie Kielbusová

Šikovné
Ruče

22 podrobných návodů
mnoho nádherných
obrázků

Marie Kielbusová

Malujeme voskem enkaustickou žehličkou

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
obchod@grada.cz
www.grada.cz
tel.: +420 234 264 401
fax: +420 234 264 400
jako svou 4621. publikaci

Odpovědná redaktorka Jana Minářová
Sazba a grafická úprava obálky Marcela Veličková
Texty Marie Kielbusová
Fotografie Jana Černá

Počet stran 64
První vydání, Praha 2011
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2011

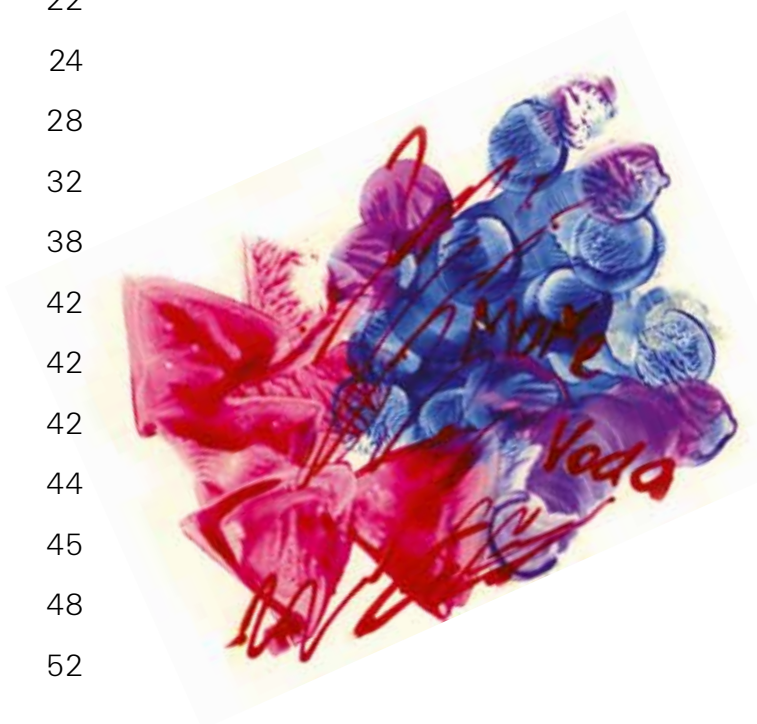
978-80-247-3610-5 (tištěná verze)
978-80-247-7286-8 (elektronická verze ve formátu PDF)

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této tištěné či
elektronické knihy nesmí
být reprodukována a šířena
v papírové, elektronické
či jiné podobě bez
předchozího písemného
souhlasu nakladatele.
Neoprávněné užití této knihy
bude **trestně stíháno**.

OBSAH

Úvod	4	Lepicí pásky	54
Historie	5	Samolepky	55
Přístroje a pomůcky	6	Využití výřezů a šablon	56
Žehlička na malování	6	Roztírání vosku přes děrované povrchy	56
Čištění žehličky	6	Přenos vosku z papíru	57
Voskovky	8	Koláž	58
Kartičky	9	Enkaustické pero	60
Pomocné materiály	10	Úprava výrobků	62
Pracovní plocha	11	Rámování	63
Pracovní postupy	12	Závěr	64
Abstraktní obrázky	14		
Odhrnování a stékání vosku	22		
Pestré obrázky	24		
Zrcadlové obrázky	28		
Květinové motivy	32		
Krajinka	38		
Další techniky	42		
Kolorování za studena	42		
Papírové kapesníčky	42		
Útržky papírového kapesníčku	44		
Ubrousky	45		
Razítka, šablony a fixy	48		
Otisk vosku	52		

ÚVOD

Před několika lety jsem se zúčastnila dvouhodinového kurzu malování teplým rozpuštěným voskem, tzv. enkaustiky. Na kurzu si každý účastník namaloval několik pěkných abstraktních obrázků jako výsledek pouhé hry prolínání barev rozpuštěného vosku nanášeného speciální enkaustickou žehličkou na leštěný povrch čtvrtky o velikosti poloviční pohlednice. Doma po kurzu mne napadlo využít na malování starší, ale funkční nenapařovací žehličku. V krabicích s výtvarným materiálem jsem našla sadu hutných voskových pastelek snad z dob mé školní docházky. Na malování jsem využila rozřezanou zadní stranu staršího kalendáře se silnějšími listy s leštěným křídovým povrchem.

Vznikaly první abstraktní obrázky a vzory vytvořené spíše spontánními necílenými tahy, doteky a pohyby žehličky na papíře. Některé z prvních obrázků mám dosud schované a mohu potvrdit, že jejich barva nevybledla a obrázky zůstaly stejné, jak byly namalovány před léty.

O několik let později jsem při náhodném hledání témat pro výtvarnou tvorbu na internetu našla stránky pana Michaela Bossoma z Anglie z Walesu a odkaz na mezinárodní enkaustickou galerii. Byla jsem překvapena, zasažena a okouzlena, co všechno dokáží profesionální i amatérští výtvarníci z celého světa voskovkami namalovat. Galerie byla přeplněna nejen abstraktními obrázky, ale i portréty, krajinkami, květinovými a zrcadlovými obrázky a dalšími náměty, o kterých jsem ani trošku netušila, jak a za pomoci jakých pomůcek a technik je autor vytvářel. V obchodech jsem se v té době marně poptávala po literatuře, jakým způsobem by se dala obohatit moje dosavadní znalost enkaustiky.

Napadlo mě panu Bossomovi do Anglie napsat. Poprosila jsem ho, zda by mohl z Anglie zaslat odkazy, materiály, starší již použité knížky a brožurky, eventuálně poučení k přiblížení technik uvedených na jeho webových stránkách a v enkaustické galerii. Pan Bossom zaslal podstatné. Poděkovala jsem mu v naší mailové korespondenci již několikrát a touto knížkou děkuji opětovně.

Dnes, po dalším víceletém období, mohu potvrdit, že se podařila zrealizovat jak řada kurzů a workshopů enkaustiky, tematicky zaměřených na jednotlivé výtvarné technologie a malované náměty,

tak výstav pro účastníky kurzů volného malování. Ne všichni zájemci o tuto výtvarnou techniku mají možnost v dosahu svého bydliště projít kurzy a tvůrčími dílnami. Pokusím se v kostce předat touto knížkou základní instrukce. Zájemce o enkaustiku mohu ujistit, že dnes se v hobby a internetových obchodech najde dostatečné množství všeho k enkaustice nezbytného.

Historie

Malování teplým rozpuštěným barevným voskem, tzv. enkaustika (odvozeno z řeckého slova encausis – vpálit, vypálit), není technika nová. Již před 2000 lety starověcí Řekové, Římané a Egypťané malovali včelím voskem smíšeným s barevnými přírodními pigmenty a damarovou pryskyřicí. Dochované příklady rané enkaustické malby jsou římsko-egyptské desky známé jako Fajjúmské mumiové portréty. Živé portréty jsou malované na dřevěné desky šepsované temperovou klišovou barvou. Malování včelím voskem se používalo až do středověku, ale díky pro výtvarné účely dostupnějším a levnějším materiálům jako olej a tempera byla tato technika postupně pozapomenuta.

K renezanční a znovuoobjevení enkaustiky došlo v polovině 19. století v Německu v souvislosti s všeobecným rozšířením a zavedením elektřiny do průmyslu a domácností. Byly vyvinuty a sestrojeny elektricky vyhřívané miskové nebo ploché palety, špachtle a další přístroje a pomůcky.

Profesionální výtvarná scéna i dnes využívá vynikající vlastnosti běleného včelího vosku, ve kterém je rozpuštěno zhruba deset procent damarovy pryskyřice pro zajištění tvrdosti vosku. Barevnost je docílena podílem práškových pigmentů nebo smísením s olejovými barvami zbavenými částí oleje. Transparentní nebo barevné médium se nanáší širokými štětci v několika vrstvách na pevný neohebný, zpravidla dřevěný podklad. Mezi jednotlivé vrstvy naneseného vosku se umísťují zdobné prvky, například úlomky zbarveného vosku, provázky, kovové předměty, suché přírodní nebo různé útržky papírů a jiných materiálů. Konečným výsledkem vrstvení vosku křehkého vzhledu je 3D efekt. Povrch se před dokončením strukturuje škrabkami nebo vtlačováním pevných předmětů do vosku. Jednotlivé vrstvy vosku se scelují horkovzdušnou pistolí tak, aby byl povrch od začátku do konce práce kompaktní.

V posledním více než dvacetiletí byly navrženy a zkonstruovány na nízkou teplotu vyhřívané elektrické lehko ovladatelné přístroje. Malování horkým voskem se tím obohatilo o další postupy, které inspirovaly široký okruh zájemců o experimentování.

PŘÍSTROJE A POMŮCKY

Žehlička na malování

Základním vybavením pro malbu barevným voskem je žehlička (želízko). Vypadá podobně jako malá cestovní žehlička s tím rozdílem, že je zahřívána pouze na nízkou teplotu. Optimální pracovní teplota je mezi 70–90 °C. Teplota žehličky je řízena termostatem. Žehlička má vyhřívanou kovovou destičku (plotýnku), na které vosky v horizontální poloze žehličky s plotýnkou nasměrovanou vzhůru rozpouštíme a otočením žehličky přená-

šíme na papír. Dále má držadlo, které se připevňuje k žehličce v zámkovém tlačítku, přívod elektrické energie a v zadní části u své paty odtokový kanálek, kterým ze žehličky vytéká nadbytečný rozehřátý vosk.

Lze ji snadno složit do úhledného balíčku. Zásunutím žehlicí plochy do držadla nástroj upravit na horkou plotýnku připomínající malířskou paletu. Zpočátku malujeme při nastavení teploty žehličky na znaménko „low“ nebo na jednu „tečku“, tedy při nižší teplotě. Po získání zkušeností s vlastnostmi rozpuštěného vosku, který pro malování má mít konzistenci hustšího oleje, můžeme využít teplot nižších i vyšších. Některé triky při malování využívají rozdílů v hustotě rozehřátého vosku. Dbáme však na to, abychom termostat nenastavili na příliš vysokou teplotu, kdy se vosk přehřívá, přepaluje a čadí.

Na žehličce upravené jako plotýnka rozpouštíme barevné vosky a malujeme klasickým vlasovým štětcem nebo rozehřátý vosk tupujeme na povrch malovaného předmětu houbičkami a dalšími pomůckami. Přenášíme-li vosk na jakýkoli povrch štětcem, houbičkou nebo papírovým kapesníčkem, je třeba si uvědomit, že vosk rychle tuhne, a proto je třeba pracovat svižně. Malovanou plochu pokrýváme barevným voskem ve velmi krátkých intervalech. Každé namočení do vosku znamená jeden jediný tah na obrázku.

Čištění žehličky

Jak před, tak při malování je nutné žehličku udržovat čistou. V průběhu malování otíráme plotýnku od nadbytečného rozpuštěného vosku na pracovní ploše do papírových ubrousků. Zašpiněné ubrousky často měníme za čisté. Vosk se dotykem horké žehličky rozpouští na znečištěném ubrousku, nanese nechtěně na plotýnku žehličky a přeneseme na obrázek tam, kam nechceme.

Zvláště měníme-li barevný odstín z tmavšího do světlejšího, je lepší žehličku vyčistit bezbarvým voskem nebo čirým parafínem. Nemáme-li bloky bezbarvého vosku nebo parafínu, postačí bílá konzumní svíčka. Žehličku otočíme plotýnkou vzhůru vodorovně s pracovní plochou, nanese opakovaně čirý vosk a utřeme do čisté papírové utěrky.

Pečlivě čistíme i strany žehličky včetně zadního odtokového kanálku, umělohmotné paty žehličky a prostoru kolem elektrické šňůry v místě, kde ústí odtokový kanálek a vosk vytéká. Na těchto místech se usazuje největší množství přebytečného vosku.

Vosk, který je usazen v odtokovém kanálku, nejprve vyklepneme. Odtokový kanálek dočistíme špičkou na čtvrtinu složeného ubrousku. Na vyčištění žehličky si dáme záležet, obzvlášť pokud práci končíme.

Vzhledem k tomu, že pracujeme s elektricky vyhřívanými přístroji, je třeba dbát všeobecných bezpečnostních pokynů pro práci s elektřinou. Malujeme na uspořádaném pracovním stole v pohodlném pracovním, nejlépe bavlněném oděvu. Při pohybu po místnosti dáváme pozor na to, abychom nezakopli o elektrické šňůry a prodlužovačky. Při přerušení nebo ukončení malování přístroje pečlivě vyčistíme a necháme zchladit na pokojovou teplotu nejlépe na podlaze, a to proto, abychom je omylem neshodili a pádem nerozbili.

Při práci pečlivě hlídáme nastavenou teplotu žehličky. Může se totiž stát, že při čištění a manipulaci nechtěně zavádíme o termostat a posuneme ho na vyšší teplotu, aniž bychom si toho všimli. Vosk začne čadit, pálí se a dokonce se může vznítit. Také papír, na který malujeme, se při vyšší teplotě žehličky může zkroutit a zdeformovat, vytvořit bubliny nebo spálit.

PŘÍSTROJE A POMŮCKY

To platí zvláště při malování s domácí nenapařovací žehličkou, která není určena na malování, ale malovat se s ní dá. Osvědčený postup je ji zahřát zhruba na teplotu určenou pro žehlení silonu/nylonu, a poté zástrčku vysunout ze zásuvky. Po chvíli, kdy se teplota žehličky sníží a vosk se již dobře nerozehřívá, zapnout žehličku znovu jen na několik vteřin (cca 10 vteřin) a opětovně zástrčku vysunout ze zásuvky. Protože domácí žehlička nemá odtokový kanálek, dbáme bedlivě na pečlivé stírání nadbytečného vosku z plotýnky spotřebiče. Vosk nesmí zatéci pod kryt žehličky, mohl by se dokonce vznítit.

Ukápne-li vosk na naši pokožku nebo se omylem dotkneme rozehřátého přístroje, zchladíme postižené místo pod proudem studené vody a ošetříme zklidňující protizánětlivou mastí určenou na popáleniny.

S domácí žehličkou, která není určena pro enkaustiku, nenecháme malovat děti. Pro ty vždy zakoupíme originální žehličku a další vybavení určené na enkaustiku. Všeobecně platí, že pokud děti malují a zacházejí s elektrickými přístroji, pak jen za dozoru dospělé osoby.

Voskovky

Barevný vosk, kterým malujeme, se skládá ze směsi běleného včelího vosku, přírodních pryskyřic a pigmentů. Tvrdost směsi zajišťuje damarova pryskyřice, lesk karnaubský vosk. Opatříme si buď barevné voskové bločky o velikosti zhruba $4 \times 7 \times 1$ cm, nebo tužky o průměru zhruba 1,5 cm. Tvar a kvalita záleží na výrobci barevných enkaustických vosků. Po roztavení příjemně voní včelím voskem, jsou syté, hladké, velmi dobře se roztírají a kryjí.

Pro začátek postačí sada s několika základními barvami – žlutou, červenou, modrou, zelenou, hnědou, fialovou, černou, bílou a čirým voskem. Bílá, eventuálně žlutá neprůhledná voskovka je velmi důležitá pro zesvětlování ostatních barviček, a proto si jí zakoupíme hned na začátku více. Na čištění přístrojů a namíchání transparentních vosků je dobré mít k dispozici větší množství bezbarvé transparentní voskovky. Na zdobené některých částí obrázků jsou k dostání bločky nebo tužkové voskové pastelky v barvě stříbrné, bronzové, zlaté a perleťové.

Každá barva voskového pastelu má svoji vlastní teplotu tání. To záleží na složení voskovky. Čím více pigmentu ve voskovce, tím hůře se roztírá a taje. Rozpuštěný vosk vhodný pro malování má mít konzistenci řídkého medu až hustého oleje. Když žehličku s roztavenou voskovkou postavíme nastojato, tedy kolmo k podložce, měl by vosk velmi pomalu stékat po plotýnce.

Rovněž každá žehlička má svůj vlastní teplotní režim včetně frekvence vypínání a zapínání termostatu, to znamená, že nastavení na základní teplotu při malování „nízká“ není striktní a pro každý výrobek je individuální. Sami si vytvořením vlastní zkušenosti zjistíme a odzkoušíme, jaká teplota je pro malování nejvhodnější pro který barevný odstín a pro konkrétní výrobek, se kterým malujeme. Proto během práce často upravujeme

a seřizujeme termostat a teplotu žehličky měníme dle potřeby. Vždy se však při běžném malování poloha termostatu pohybuje kolem znaménka „low“ nebo „jedné tečky“.

Na malování se osvědčily i dětské voskové pastelky české výroby. Z balených voskových pastelek před malováním odstraníme papírek buď tak, že ho nařízneme špičatým ostrým menším nožem a sloupneme, nebo ponoříme voskovky na několik minut do misky se studenou vodou. Studená voda je velmi důležitá, neboť při ponoření do teplejší vody by se mohly voskové pastelky rozpustit. Papírek se rozmočí a lehce stáhne. Mokré voskovky vysušíme v bavlněné utěrce a můžeme malovat.

Kartičky

První pokusy začneme na pevný bílý leštěný křídový papír, který má na povrchu uzavřené póry a rozpuštěný vosk po povrchu klouže a do materiálu se zpravidla nevsákne natrvalo, maximálně lehce poškodí hladký povrch a zbarví křídový papír do světlých odstínů. Obrázky se dají téměř do nekonečna měnit, domalovávat, přemalovávat, doplňovat dalšími nánosy barevného vosku, nebo odkrývat na podklad. Zakoupíme si kartičky o velikosti A6 určenou přímo na enkaustiku. Velikost A6 je pro první pokusy ta nejvhodnější, neboť odpovídá zhruba rozměrům plotýnky enkaustické žehličky. Také můžeme využít starší odložené kalendáře, které si rozřežeme na menší rozměr a použijeme bílou nepotíštěnou zadní plochu kalendáře.

Papír má mít minimálně 250 g/m^2 , čili má být spíše silnější, aby se pod tlakem žehličky nevnul, neroloval a nedeformoval. Při neobratné manipulaci se barevný vosk, zvláště je-li nanesen ve větší vrstvě, z obrázku může odštípnout. Proto obrázky přenášíme vždy na rovné podložce z kartonu nebo v deskách a dbáme na to, abychom výrobek nenamáhali na ohyb. Vosk na povrchu můžeme zafixovat lakováním (*viz Úprava výrobků, str. 62*).

PŘÍSTROJE A POMŮCKY

Pomocné materiály

Obrázků podobných linorytu dosáhneme vyškrabáváním vosku za studena. Kovo-
vá škrabka v podobě tyčinky nebo plíšku má oba konce jinak tvarované, takže mů-
žeme vyškrabávat jak tenké, tak silnější linky. Pokud nemáme škrabku, můžeme si
pomoci nožíkem nebo jinými ostřejšími předměty. K dalším technikám enkaustiky
využijeme jednobarevných nebo barevných jednovrstvých až třívrstvých ubrous-
ků, výstřížků z novin, které komponujeme do obrázku.

Netroufneme-li si nakreslit lidské postavy, zvířata, rostliny nebo geometrické tvary,
pomůžeme si tiskátky a tiskařskou barvou nebo namalujeme podle šablony motiv
permanentním fixem nebo plakátovou barvou na kartičku. Motivy si také můžeme
najít na internetu a vytisknout na kopírce, která je určena pro tisk na křídový papír.
Do rozehřátého povrchu barevného vosku lze tiskátky nebo ubrousky vytvářet ná-
hodně nebo geometricky uspořádané stopy. Obrázky lze rozstříhnout, znovu slepit
a vytvořit koláž, dozdobit přírodním nebo umělým lýkem, kousky textilu, provázky,
nitěmi, mřížkami.

Pracovní plocha

Jako pracovní plocha postačí běžný kancelářský, kuchyňský či pracovní stůl. Malujeme v sedě nebo ve stoje, jak komu vyhovuje. Celou pracovní plochu pokryjeme rozloženým novinovým papírem v jedné vrstvě nebo jakýmkoliv jiným papírem, kterého máme dostatek, např. balicím. Navrch doprostřed plochy určené k malování dáme centimetrovou vrstvu rozložených novin nebo textilu. Postačí složené staré složené prostěradlo, deka, měkká gumová podložka. Je třeba, aby podklad pod kartičkou byl měkký, pružný a rovný, nemá mít záhyby nebo vyvýšeniny. Na vrstvu novinového papíru nebo textilu položíme bílý balicí papír nebo zadní stranu staršího kalendáře či vyřazené z jedné strany popsané kancelářské papíry. Nemáme-li, můžeme také použít starší noviny. Navrch umístíme kartičku o velikosti A6 nebo větší, na kterou chceme malovat.

Podkladový papír umístěný přímo pod kartičkou často vyměňujeme. Potřísni se barevným voskem při nanášení vosku na kartičku a manipulací žehličky při malování. Nechtěně si tak můžeme barevný vosk z podkladového papíru přenést do obrázku.

Vpravo odkládáme žehličku (v případě, že jsme praváci), kterou průběžně otíráme do papírových ubrousků nebo papírových kuchyňských utěrek o rozměru cca 15×25 cm. Barevné vosky si připravíme shora nad malovací prostor do krabičky, aby byly snadno dosažitelné a nerozkutálely se. Vyplatí se uložit si bílé a žluté a další světlé pastelky do zvláštní krabičky, aby se jejich povrch neumazal od tmavších. Zprava nebo shora

umístíme rozdvojku na přívod elektrické energie jak pro žehličku, tak pro enkaustické pero.

Šňůru od žehličky přidržujeme prsty ruky pod držadlem, nebo ji přilepíme k držadlu samolepicí páskou. Volně ponechaná šňůra bez přidržování k rukojeti žehličky může nekontrolovaně setřít vosk z kartičky a obrázek poškodit.

PRACOVNÍ POSTUPY

Ven z jeskyně

Základní postupy vzorování žehličkou

- 1.** Pomalejším či rychlým zdviháním žehličky dosáhneme efektů připomínajících rostlinné motivy keřů, vzdáleného stromoví a travin.
- 2.** Hranou nebo špičkou žehličky můžeme odhrnovat nebo posunovat teplem rozežhátý již nanesený vosk z podkladu a odkrývat původní barvu kartičky.
- 3.** Malování detailů jako jsou ptáčky, spirály, kruhy, tečky, cákance, písmena a další znaky tvoříme stékáním rozežhátého barevného vosku ze špičky žehličky na podklad. Pokud chceme mít písmo, symboly a znaky ztvárněny pečlivěji, využijeme enkaustické pero, ale není to podmínkou. I stékáním vosku ze špičky žehličky se dají výše zmíněné motivy malovat po velmi krátkém nácviku.
- 4.** Teplý vosk přenášíme ze žehličky jednorázově z plotýnky žehličky bez dalších úprav, nebo do naneseného vosku zasahujeme přerušovaným nebo plynulým pohybem žehličky předem vyzkoušené nebo náhodně tvořené stopy. Vosk hrneme před žehličkou, ztenčujeme jeho vrstvu a částečně odkrýváme povrch, na kterém je vosk nanesen.

Podstatné je, na jakou část žehličky před malováním vosk naneseme, zda na špičku, střed či patu žehličky, nebo zda pokryjeme plotýnku žehličky voskem celou jednou barvou nebo ve dvou a více pruzích, zda naneseme vosk náhodně či chaoticky nebo zda využijeme krycí voskovky nebo zředíme pastelky transparentním voskem. Dále na tlaku a náklonu žehličky při stírání naneseného vosku. Malujeme-li na měkkém a pružném podkladu, dosáhneme jiných efektů, než když malujeme na pevné neohebné desce.

Malujeme bez přílišného tlaku na žehličku, spíše vosk ze žehličky stíráme, hladíme a uhlazujeme. Při některém druhu vzorování, např. u květinových vzorů, je třeba vyššího tlaku na špičku žehličky, což nám umožní pružný a měkký podklad (vrstva novin nebo textilu) pod kartičkou na pracovní ploše. Malujeme systematicky od středu kartičky, nebo od jednoho okraje k druhému vodorovně či úhlopříčně tak, abychom si část již namalované partie obrázku, kterou chceme uchovat, přiložením teplé žehličky nenarušili, nebo dokonce nesmazali.

Vzorování ovlivňujeme uspořádáním naneseného barevného vosku na plotýnku žehličky. Výsledek ovlivní i způsob, jak ze žehličky horký vosk přeneseme na kartičku. Buď z povrchu plotýnky vosk bez jediné zastávky jednoduše setřeme, nebo voskovku nanášíme přerušovaně, pak vzniknou vzory podobné žebrování, vějířům, mušlím nebo schodům nebo do již naneseného vosku tvoříme stopy čistou žehličkou nebo vosk přeskupujeme a zabarvujeme dalšími odstíny voskovek.

Kombinací několika základních postupů vznikne nekonečné množství variant. Začínáme od náhodně uspořádaných prvků v obrázku. Po získání základních dovedností a jistoty pracujeme cíleněji a zcela určitě si najdeme svůj vlastní způsob vyjádření.

PRACOVNÍ POSTUPY

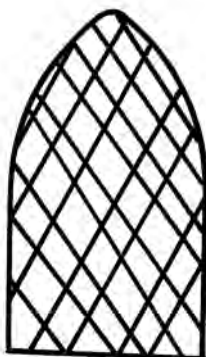
ABSTRAKTNÍ OBRÁZKY

Malováním abstraktních obrázků se seznamujeme se základními postupy, návody a triky. Jak manipulovat při práci se žehličkou, kde a v jakém množství rozpustíme vosk na plotýnce žehličky před malováním a kam přenášíme vosk na hlazený křídový papír. Je to ten nejlepší trénink a průprava k čím dál tím složitějším námětům.

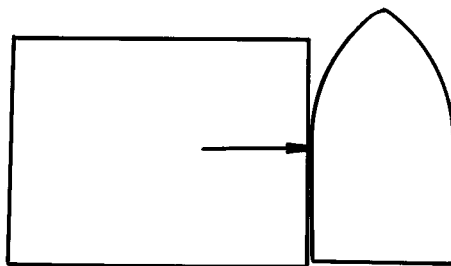
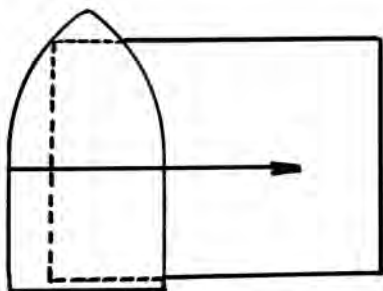
Zdvih

1. Na celou plochu žehličky nanese modrou voskovku. Plotýnku žehličky držíme obrácenou vyhřívanou plotýnkou vzhůru vodorovně s pracovním stolem tak, aby vosk ze žehličky samovolně nestékal. Voskovkou pohybujeme po plotýnce, dokud se rozpuštěným voskem nepokryje celá plocha.

2. Žehličku s voskem otočíme plotýnkou dolů a jemně přitiskneme zleva asi 1 cm před kartičku. Zkontrolujeme mírným pohybem zleva doprava, zda jsme plotýnkou žehličky v kontaktu s kartičkou. Plynulým rovným pohybem zleva doprava setřeme vosk ze žehličky na kartičku, asi jako kdybychom kartičku hladili. Na žehličku netlačíme, ale ani ji nad kartičkou nenadlehčujeme, nebo dokonce nezdviháme. S celou plochou žehličky vyjedeme na pravé straně ven mimo levý okraj kartičky na podložku. Vosk necháme zchladnout, což potrvá jen několik vteřin. Většinou se povede vosk rozetřít nejen po kartičce, ale i v okolí kartičky na podkladový papír. Malujeme-li jednou barvou, pak podkladový papír po zabarvení neměníme. Počítáme také s tím, že se zbarví rubová strana obrázku, kterou na závěr můžeme vyčistit (viz *Úprava výrobků*, str. 62)

PRACOVNÍ POSTUPY

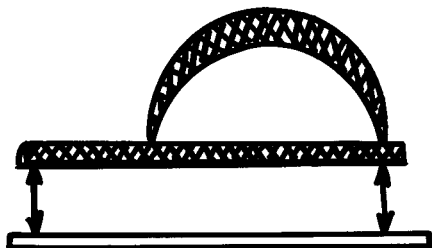

Hladina

- 3.** V případě, že na žehličce bylo naneseno málo vosku a celá kartička se voskem nestačila pokrýt, znovu na žehličku nanese vosk, který opakovaně roztíráme po povrchu kartičky. Postup opakujeme tak dlouho (zpravidla 2–3×), dokud nedosáhneme zakrytí celé kartičky voskem. Po každém dalším přejetí kartičky žehličkou se mohou na ploše objevit menší efekty, např. bublinky, čárky nebo tmavší místa, kde se podařilo usadit více vosku. Ty nejsou na závadu. Buď se dalším vzorováním rozžehlí, nebo se využijí k neopakovatelnému vzorování. Po každém dalším přejetí kartičky žehličkou vosk na kartičce ubývá a tvoří se vzor podobný dešti. Vzor využijeme na pozadí obrázků. Na malovaném podkladu je totiž méně vosku a ten se pak nesmísí s voskem nově nanášeným.

4. Pokud ukončíme roztírání vosku ještě na kartičce a žehličku z výkresu zdvihneme, na kartičce se objeví otisk tvaru žehličky vyplněný nepravidelně strukturovanými vzory. Toto vzorování se velmi často používá při malování a je pro enkaustiku charakteristické.

5. Zdvížení žehličky z podkladu se říká zdvih, tupování a výsledkem je tupovací efekt. Vzor, který se na kartičce objeví, se dá ovlivnit jen částečně. Buď množstvím předem naneseného vosku, rychlostí zdvihu nebo teplotou žehličky. Kartičku pokryjeme voskem a přidržíme ji nad pracovní plochou. Nyní žehličku přitiskneme k části obrázku a zdvihneme velmi pomalu do výšky mimo kartičku. Pod žehličkou se objeví vzory podobné korálovým útesům, křovinám, vzdáleným stromům, strništím. Můžeme zkusit pomalejší a pak rychlejší zdvih a pokaždé se vytvoří na kartičce nepatrně odlišný zdobný efekt. Podstatou vzorování je vytvořený podtlak v místě zdvihu žehličky.

6. Utíráme-li žehličku mezi jednotlivými zdvihy do papírového ubrousku, postupně na kartičce vosku ubývá a vzor se mění. Opakujeme-li zdvih v jednom prostoru několikrát a rychleji, pohyb připomíná driblování, vytvoří se struktura připomínající nepravidelné tečkování. Zdvih provádíme nejen špičkou nebo středem, ale také patou žehličky.

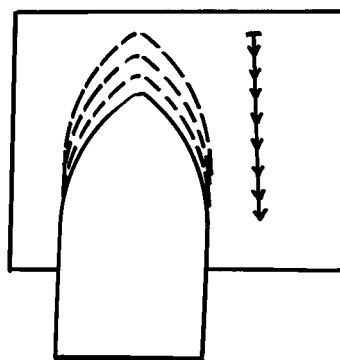

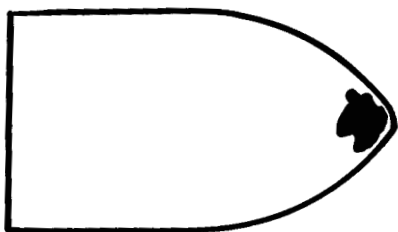
PRACOVNÍ POSTUPY

- 7.** Chceme-li efekty způsobené zdvihem žehličky umístit jen na část malovaného prostoru, kartičku mezi prsty v ruce prohneme a žehličku přitiskneme jen na oblouk vytvořený prohnutím kartičky. Vytvořený prohyb papíru však nesmíme přehnat, zvláště v případě, je-li na výkresu nanesena vyšší vrstva vosku. Ten by se mohl při manipulaci s papírem totiž odštvípnout.

- 8.** Čistou žehličku bez naneseného vosku přiložíme zlehka ke kartičce k pravému okraji a 1–2 cm od horního okraje. Špička žehličky směřuje k hornímu okraji kartičky. Vosk pod žehličkou začne tát a my zlehka posunujeme, šoupeme žehličkou po povrchu a couváme s ní směrem ke svému tělu v přerušovaných intervalech. V místě přerušování plynulého pohybu lze s žehličkou o zhruba 0,5–1 mm pohnout směrem nahoru, a tím mírně nahrnout před špičkou vosk. Není to však podmínkou, stačí se jen na okamžik na místě zastavit. Vosk nad špičkou žehličky se zchladí, ztuhne a opakováním přerušovaného pohybu v zhruba 0,3–1 cm odstupech se tvoří na kartičce vzorování gotických oblouků. Chceme-li dosáhnout vzorování až na spodní okraj kartičky, je nezbytné s celou žehličkou vyjet mimo kartičku na podložku pod spodní okraj kartičky.

- 9.** Pokud na plotýnku žehličky vpravo pod její špičku před malováním žebrovaných oblouků nanese menší množství tmavšího vosku, barva na kartičce se smísí s voskem na žehličce. Před malováním tmavší barvou byl na celou kartičku nanesen červený vosk.

- 10.** Vrátime se k modrému obrázku, kartičku otočíme a přiložíme rovnou hranu žehličky k namalovanému motivu. Vosk pod teplou hranou žehličky taje a my ho odsouváme. Při odhrnování vosku rovnou částí hrany žehličky nebo zaoblenou hranou těsně pod špičkou žehličky držíme žehličku v mírném či větším náklonu. Jedna hrana žehličky se dotýká kartičky, zatímco druhá hrana je nad povrchem. Vosk odhrnujeme v pruzích, linkách, do vějíře nebo v ploše. a přitom pohybujeme žehličkou i kartičkou. Tvoříme čáry, sloupky a pruhy.

- 11.** Čistou plotýnku žehličky přitiskneme k další části obrázku a zdvihneme velmi pomalu do výšky mimo kartičku. Můžeme zkusit pomalejší a pak rychlejší zdvih a pokaždé se vytvoří na kartičce nepatrně odlišný zdobný efekt. Příčinou vzorování je vytvořený podtlak v místě zdvihu žehličky.

PRACOVNÍ POSTUPY

12. Vrátime se ke kartičce s červeným voskem. Čistou žehličku přiložíme patou k červenému obrázku a pouze setřeme část červeného vosku z výkresu. Pohyb žehličkou je plynulý a nepřerušovaný.

13. Snížíme teplotu žehličky a na její patě rozpustíme bílý vosk. Žehličku velmi zlehka přiložíme patou ke kartičce a rychle jí od kartičky odtáhneme. Na povrchu červeného vosku se usadí bílý vosk a přitom se s červeným voskem nesmísí. Záleží samozřejmě na teplotě žehličky. Pokud by vyšší teplota žehličky stačila při doteku rozpustit i červený vosk, pak by se vosky do sebe zapustily. Obrázek domalujeme dle své fantazie.

